

ІННОВАТИКА У ВИВЧЕННІ ЛІТЕРАТУРИ: ПІДХОДИ, АКТУАЛЬНІСТЬ Й МЕТОДИ

У статті репрезентовано сутність термінів “інноваційність”, “інноваційні підходи” у контексті вивчення літератури. Також акумульовано досвід науковців із питань актуальності застосування інноваційних методів під час вивчення літератури у навчальних закладах.

Ключові слова: урок, урок літератури, інновація, інноваційність, інноваційні підходи, новітні методи.

The article represents the essence of the terms ‘innovation’ and ‘innovative approaches’ in the context of studying literature. It also accumulates the experience of scientists on the relevance of the use of innovative methods in the study of literature in educational institutions.

Key words: lesson, literature lesson, innovation, innovativeness, innovative approaches, new methods.

У нашому сьогоденні людство трансформується через складні процеси глобалізації й інтеграції, орієнтування на провідні світові університети. Таким чином, змінюються і способи поширення інформації, її обсяг та тематика, стрімко вдосконалюється віртуальне середовище та можливості інтернету, який впливає на всі сфери існування, в тому числі й переформатування освітнього простору. Запровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес, розвиток критичного мислення й емоційного інтелекту здобувачів та водночас створення комфортних умов для освіти й розвитку без перевантаженості, орієнтованість на побудову успішної кар’єри у майбутньому, соціалізацію та самореалізацію є базовими концептами як освіти європейського стандарту, які українська освітня практика переймає та активно впроваджує.

Реформування освітньої системи потребує підвищення ефективності якісної підготовки вчителів літератури, зокрема із огляду на необхідність розвитку дослідницько-пошукових вмінь із використанням сучасних засобів, орієнтування у медіасередовищі й інформаційному просторі, проведення власних експериментів й аналізів, навички щодо цікавого й ефективного презентування навчальних матеріалів, вміння взаємодіяти у дистанційному режимі тощо.

Зауважимо, що Концепція нової української школи з-поміж ключових компонентів позиціонує:

- підтримку умотивованого вчителя, який має свободу творчості й розвивається професійно;
- організацію виховного процесу, який формує цінності;
- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей для життя, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві [2, с. 7].

До того ж, літературна освіта у школі корелює із потужним виховним потенціалом, виражає моральні та духовні цінності нашого народу, сприяє формуванню національної самосвідомості, ідентичності, розвитку світоглядної картини, виробленню чіткої екзистенційної позиції. У цьому ж контексті, слухним є позиція М.Жалдака, який стверджує, що «педагог повинен вміти використовувати сучасні інформаційні технології для підготовки, супроводу, аналізу, коригування навчального процесу; добирати раціональні методи і засоби навчання, враховувати індивідуальні особливості студентів; ефективно поєднувати традиційні методичні системи навчання із новими інформаційно-комунікаційними технологіями» [1].

Інноваційність – це здатність створювати щось нове, оригінальне та корисне, впроваджувати нові ідеї, методи, технології або продукти. Це процес, який постійно рухає суспільство вперед, стимулює розвиток і змінює наше життя.

Інноваційні методи навчання – це сучасні підходи до викладання, які спрямовані на активне залучення учнів до навчального процесу, розвиток їхніх критичного мислення, творчих здібностей та навичок співпраці. Вони поєднують традиційні методи з новими технологіями та інтерактивними формами роботи. Розглядаючи саме цю методологію у контексті вивчення літератури, як приклади застосування інноватики, можемо виокремити такі:

- літературні батли: дебати, дискусії, обговорення різних точок зору на літературний твір (в основі – різні думки щодо одного явища, події, персонажа тощо);
- квест у літературному світі: пошук відповідей на запитання, розгадування загадок, пов'язаних з текстом (сюди ж і відносимо вебквести, як одну із форм проведення);
- створення власного літературного твору: написання продовження історії, створення коміксів, сценаріїв;
- рольові ігри: учні втілюють образи літературних героїв, відтворюють сцени з твору;
- блог або відеоблог: учні пишуть або записують відеорецензії на прочитані твори, створюють профілі письменників або героїв твору у соціальних мережах;
- літературні кав'ярні: неформальні зустрічі, де учні обговорюють прочитані твори за чашкою чаю;
- використання цифрових інструментів: презентації та відеопрезентації, інтерактивні дошки, онлайн-платформи для співпраці.

Інноваційні уроки руйнують існуючі стереотипи в організації навчального процесу в закладах загальної середньої освіти, сприяють оптимальному розвитку та всебічному вихованню учнів [3]. Методичний аналіз таких уроків дає підстави наголошувати на тому, що усі вони можуть успішно використовуватися у вивченні української літератури.

У вивченні літератури в школі за допомогою інноваційних засобів й новітніх технологій варто зацентувати увагу також і на аудіокнигах, котрі є доцільними у використанні зважаючи на небажання читати дітьми друковану літературну продукцію. Це дає первинну обізнаність із текстом та уможливорює роботу безпосередньо з текстовими елементами на уроках. Щоправда, практика викладання літератури демонструє, що під час аналізу художнього твору в учнів можуть виникати проблеми та труднощі, зокрема відсутність навичок «безпосереднього спілкування» з авторським текстом (може проявлятися у невмінні знайти потрібну цитату або епізод, широко описати картину, яку показує автор). Тому такий прийом є доцільним та ефективним, проте варто розробити методіку його застосування на уроках, оскільки традиційне прочитання книги є основою вивчення літератури в школі.

Крім впровадження в навчально-виховний процес, та у вивчення літератури зокрема інноваційних технологій, вчитель може також послуговуватись системою методів або прийомів, завданням яких є підвищення мотивації учня до прочитання твору й роботи з ним, викликання активності розумової діяльності, виявлення творчих можливостей (кожного учня, зважаючи на індивідуалізацію навчання), розвиток навичок обґрунтовування своєї позиції, аналізу протилежної позиції, надавання пропозицій щодо покращення та рекомендації. Приміром, при вивченні загальних тем «Покоління митців розстріляного відродження», або «Соціально-історичні чинники розвитку літератури ХХ століття» буде доцільно використати лекцію-конференцію, основним призначенням якої залучення учнів до публічного виступу на певну тему, наближення до дослідницької діяльності, створення атмосфери наукового середовища, обговорення виступів інших, постановка питань й, при цьому, можливість законспектувати (або опрацювати у інший спосіб) необхідну інформацію. Звісно, звертаючись до такого виду роботи учні мають заздалегідь отримати тематику виступів, кожен з доповідачів повинен максимально точно

й всебічно висвітлити заявлену тему чи частину теми, після виступу присутній етап обговорення, і, дуже добре, якщо учні матимуть достатній рівень володіння матеріалом аби трансформувати обговорення у дискусію. Ідентичними на ефективністю будуть прес-конференції, бліц-ігри, ток-шоу, оскільки головним принципом описаних форм організації навчального процесу на уроках літератури є послідовність та логічність, крім того – володіння матеріалом з теми.

Зауважимо принагідно, що інноваційне навчання – це не просто модний тренд, а необхідність для сучасного освітнього процесу. Воно дозволяє зробити навчання більш ефективним, цікавим та адаптованим до потреб кожного учня.

До основних переваг інноваційного навчання належать:

– активне залучення учнів: На відміну від традиційної пасивної ролі, учні стають активними учасниками навчального процесу, досліджують, експериментують та діляться своїми знаннями. Це підвищує їхню мотивацію та зацікавленість у навчанні.

– розвиток критичного мислення: Інноваційні методи спонукають учнів аналізувати інформацію, ставити запитання, висловлювати свою думку та обґрунтовувати її. Це важлива навичка для успішного життя в сучасному світі.

– творчість та креативність: Інноваційне навчання заохочує учнів до творчого мислення, пошуку нестандартних рішень та розвитку уяви. Це допомагає їм знаходити нові ідеї та підходи до вирішення проблем.

– співпраця та комунікація: Багато інноваційних методів передбачають роботу в групах, що розвиває в учнів навички спілкування, співпраці та взаємодопомоги.

– індивідуалізація навчання: Інноваційні методи дозволяють враховувати індивідуальні особливості кожного учня, його темпи навчання та інтереси. Це робить навчання більш ефективним та приємним.

– підготовка до майбутнього: Інноваційне навчання готує учнів до викликів сучасного світу, розвиваючи в них такі навички, як адаптивність, гнучкість та здатність до самонавчання.

– використання сучасних технологій: Інноваційне навчання використовує різноманітні цифрові інструменти, що робить його більш цікавим та доступним для сучасних дітей.

Отже, у процесі дослідження ми дійшли висновку, що впровадження інноваційних технологій у навчальний процес вивчення літератури в школі є актуальним. Тенденції розвитку вищої освіти в Україні сприяють пошуку та реалізації різних форм, методів, принципів навчання, що сприятиме досягненню високих результатів у навчальному процесі. Використання інноваційних підходів у викладанні традиційних навчальних курсів має позитивний вплив на освітню діяльність як вчителя, так і здобувачів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Жалдак М.І., Лапінський В.В., Шут М.І. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики: посіб. для вчителів. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. 182 с.

2. Концепція НУШ. URL: Book-FINAL-CS6-UPD (дата звернення 31.10.2024)

3. Корицька Г. Реалізація проблемно-пошукової, дослідницької діяльності учнів засобами веб-квест технології. *Українська мова і література в школах України*. 2016. №11. С. 3-7.